

ศึกษาแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชิงพิณ 1
ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี*

A STUDY OF GUIDELINE IN CULTIVATING VIRTUES AND MORLITY OF STUDENTS IN
NIKOMSANGTONENG SCHOOL CHIENGPIN 1. IN NONG BOUBAN SUBDISTRICT,
NONG VOURSO DISTRICT, UDONTNANI PROVINCE

พระอมรเทพ บุตดาบุตร¹, สมเดช นามเกต², พระมหาประทีป อภิวัฑฒโน³
Phra Amonthep Buddabuut¹, Somdej Namket², Phramaha Prateep Aphiwattano³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3}
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.^{1,2,3}
Email : 6502205013@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามแนวพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชิงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี 3) เพื่อเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชิงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษากาเอกสารและการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา โดยมีหลักการ คือ 1) มีคุณธรรม จริยธรรมตามกรอบหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา 2) การมีความรู้อันเป็นสากลในการจัดการปัญหาการแก้ปัญหาชีวิต 3) การมีสุขภาพกายที่ดี โดยอาศัยการออกกำลังกายและเล่นกีฬา 4) การมีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลก และ 5) การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย 2) การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชิงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี 1) สร้างการมีส่วนร่วมกับวัดและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอน 2) จัดให้มีการฝึกสมาธิอย่างง่าย และเหมาะสมกับเด็กในวัยประถมศึกษา 3. จัดอบรมบุคลากรที่รับผิดชอบทางด้านจริยศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และการจัดจริยศึกษา เป็นต้น 3. แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชิงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี 1) ครูผู้สอนจะเน้นหลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะมีการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในการสอนทุกวิชา ส่วนนักเรียนจะเน้น การปฏิบัติควบคู่กับการพัฒนาอย่างอื่น การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ และควรมีการจัดกิจกรรม เล่นเกมเกี่ยวกับธรรมะ 2) รูปแบบการปลูกฝังในสถาบันการศึกษา โดยเน้นการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และนักเรียนมีการปลูกฝังในสถาบันการศึกษา

โดยเน้นการเรียนรู้ รวมทั้งการร่วมทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม 3) การที่นักเรียนจะเคารพ ไม่เคารพนั้น อยู่ที่ตัวครู คือ คุณงามความดีของบุคคลที่เป็นครู ซึ่งได้กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการทำความดี และนักเรียน จะเน้นการประยุกต์ใช้เป็นการแก้ไขปัญหาสังคมได้ในระยะยาว และสามารถปลูกฝังจิตสำนึกได้โดยการปลูกฝังจากโรงเรียน ต้องมีการสร้างแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีจากทั้งครอบครัว และโรงเรียน

คำสำคัญ : 1. แนวทางการปลูกฝัง 2. คุณธรรมจริยธรรม 3. นักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1

ABSTRACT

The purposes of this research are (1) to study the cultivation of virtue and morality' students in accordance with the Buddhist way (2) to study the cultivation of virtue and morality of students of Nikomsangtoneng School, Chiengpin 1, Bourban Subdistrict, Nong Vourso District, Udonthani Province and 3) to propose the way to cultivate virtue and morality of students of Nikomsangtoneng School, Chiengpin 1 Nongbourban Subdistrict, Nongvourso District, Udonthani Province. This is qualitative research by studying documents and interviews. Data analysis was done using descriptive analysis.

The cultivation of students' virtue and morality in accordance with the way of Buddhism is the development of human beings to be perfect in body, mental and wisdom by the principle, that is, 1) to have virtue and morality in the fame of the significant Dhamma in Buddhism 2) to universal knowledge in managing the life problems 3) to have good physical health by assistance of exercise and sport playing 5) to love the nation and to be aware of the Thai and world population and to be conscious of protecting the culture. Local intelligence, and Thai intelligence. 2. The cultivation of the students' virtue and morality in Nikomsangtoneng School, Chiengpin 1, Nong Bourban Subdistrict, Nongvorso District, Udonthani Province 1) to create the participation with the temples and the experts in order to build up the medias for learning and teaching 2) to provode simple meditation training for students and suitable for them in the third class in the primary school 3) to train personnel who take responsibility for the ethics is organized in order to create knowledge and ability in learning and teaching. 3. The guideline for cultivation of students' virtue and morality in Nikomsangtoneng school, Chiengpin 1. Nongbobauban Subdistrict, Nongvosor District, Udonthani Province is found that 1) the teaching teachers will focus on cultivating the virtue and morality and insert the virtue and morality in every subject while students emphasize on the practice with other development in physical, verbal and mental expression and to provide the activities related to Dhamma 2) the format

of cultivation in the educational institute by focusing on the management of institutional curriculum related with virtue and morality. The students' virtue and morality are cultivated in the educational institute by focusing on participative learning both creating the curriculum of educational institution related to virtue and morality 3) that students pay respect to the teachers or not depends on the teachers, that is, the teachers' goodness to express with consciousness by having the goal that it is good action and the students focus on the application for solving the social problems for a long length and to be able to cultivate the consciousness by cultivating from school but the format of good behaviors must be cultivated from family and schools.

Keywords : 1. Guidelines for cultivating 2. Morals and ethics 3. Students of Chiang Phin Self-Help Nikhom School 1

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 2560 - 2579 เน้นการพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการและการใช้จ่ายงบประมาณทางการศึกษา เพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาและลดภาระงบประมาณ การใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการศึกษาซึ่งได้รับค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ แต่ใช้จ่ายเพื่อพัฒนาผู้เรียน พัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาครูค่อนข้างน้อย และเพื่อตอบสนองนโยบายแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งการศึกษาก็เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพคน โดยพัฒนาศักยภาพคนตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2560) การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหน้าที่กำกับดูแลสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัยภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา กระบวนการจัดการศึกษาถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญและต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง และคนไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ตอบสนองนโยบายพัฒนาศักยภาพประชากรในประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ซึ่งสังคมไทยในยุคสมัยปัจจุบัน มีปัญหาจริยธรรมเป็นอย่างมากทั้งที่เกิดกับผู้ใหญ่และปัญหาที่เกี่ยวกับเด็ก หรือ เยาวชนของชาติ ซึ่งปัญหานั้นเป็นปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติคือศีลธรรม และจริยธรรมเสื่อมโทรม เป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าสักระยะการพัฒนาใดๆ ที่พึงมีขึ้นประการหนึ่ง สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เปลี่ยนแปลงไปเร็วมากทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมายปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นที่สนใจก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับ “วัยรุ่น” หรือ “เยาวชน”

เพราะเยาวชนเป็นขุมกำลังอันสำคัญของประเทศชาติ อีกทั้งวัยรุ่นเองละทิ้งศีลธรรมและวัฒนธรรมมากขึ้น ความประพฤติและแสดงออกของวัยรุ่นขัดต่อศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามของชาติตลอดไป ถึงการประพฤติเสียหาย และฝ่าฝืนระเบียบวินัยของโรงเรียน โดยทั่วไปนั้นพฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นที่น่าสนใจอย่างมากของพ่อแม่ ครู อาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมสั่งสอน ด้วยเหตุที่วัยรุ่นเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลง ในด้านความเจริญเติบโตทั้งในร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เด็กวัยนี้ จึงมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวมากกว่าเด็กอื่น ๆ และจากการศึกษาจากข้อมูลสถิติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไทย โดยกลุ่มงานวิเคราะห์ และพยากรณ์สถิติเชิงสังคมสำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทย ไม่ว่าจะเป็นความผิดเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาท ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น โดยส่วนใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ตามลำดับ หากพิจารณาจำนวนคดีที่เด็กถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ พบว่า มีเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวนไม่น้อยที่กระทำผิด โดยส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุระหว่าง 15-17 ปี ประมาณ 30,000 คดีต่อปี ซึ่งทางที่ดีที่สุด คือ ควรหาทางป้องกันเหตุมากกว่าการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ด้วยวิธีการการพัฒนานักเรียน เยาวชน ให้มีความรู้และจริยธรรมเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย ให้มีความสำคัญแก่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมครอบครัวที่อบอุ่นและสถานศึกษาที่เอาใจใส่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดด้วยการปลูกฝังความรู้ที่ทันโลกและคุณค่าที่ดีของวัฒนธรรมไทย การส่งเสริมบทบาทของคณะสงฆ์ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โรงเรียนและครอบครัวต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดตลอดจนสนับสนุนให้มีการปฏิบัติธรรม และความสงบร่มเย็นทางจิตใจควบคู่กับการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบและทุกแนวทางจะโน้มน้าวจิตใจเยาวชนให้ห่างไกลจากสิ่งชั่วร้าย หลีกเลี่ยงสื่อลามกอนาจาร การหมกมุ่นทางเพศก่อนวัยอันควร อันตรายและพิษภัยจากยาเสพติด ต้องพัฒนาไปตามธรรมชาติของวัยนักเรียนและความพร้อมทางด้านจิตใจ โดยการให้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไม่ฝืนธรรมชาติ (พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรถชาติ), 2552)

เนื่องด้วยโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชิงพนม 1 จัดให้มีกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมทุกปีการศึกษา เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และเป็นการจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม โดยการสร้างเสริมและปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีวินัยในตนเองเพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียนและสังคม สามารถควบคุมดูแลตนเอง และสังคมส่วนรวมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โดยได้รับความร่วมมือจากวัดเขาช่องพัฒนาราม ในเรื่อง สถานที่การอบรม ที่พัก อาหาร รวมไปถึงคณะพระวิทยากรให้ความรู้ การจัดกิจกรรมเข้าค่ายในครั้งนี้คุณธรรมจริยธรรมจะมีการเปลี่ยนคณะพระวิทยากรในการให้ความรู้ ซึ่งคณะพระวิทยากรจะมีการอาราธนามาจากวัดต่าง ๆ สลับกันไป ดังนั้นการที่จะพัฒนาด้านจริยธรรมให้แก่ นักเรียน ซึ่งเป็นการพัฒนาบุคคลในด้านที่สำคัญที่สุดคือ การปลูกฝังให้เป็นพลเมืองดีของชาติและมีคุณภาพ สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือจะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งมาจากบ่อเกิดที่สำคัญคือหลักพระศาสนา เมื่อศาสนาเห็นความสำคัญของเด็ก และเยาวชนแล้วเราจะดำเนินการอย่างไร ที่จะทำให้เด็ก และเยาวชนมีศาสนาและจริยธรรม เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตขึ้นในท่ามกลางบรรยากาศที่พร้อมไปด้วยศาสนาและจริยธรรม

ว่าทั้งคน, สิ่งแวดล้อม และตัวเด็กต่างก็เป็นคนมีศาสนาและจริยธรรมด้วยกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2539)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียน โรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อพระวิทยากรในการเข้าค่ายกิจกรรมคุณธรรม - จริยธรรม ทั้งในด้านการให้ความรู้ การใช้สื่อการสอน การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการอบรม เพราะจะส่งผลให้ทราบถึงเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของเด็กนักเรียน ตลอดจนปัญหาหรือข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปใช้ในการแก้ไข ปรับปรุง หรือพัฒนาในการจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม-จริยธรรมในปีการศึกษาต่อไป ตลอดจนถึงการพัฒนาการให้ความรู้ของพระวิทยากร รวมทั้งความร่วมมือของวัดและโรงเรียนในการจัดกิจกรรมค่ายคุณธรรม-จริยธรรมที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรม-จริยธรรมพร้อมที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยคาดหวังอย่างยิ่งว่าการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมในแนวทาง พระพุทธศาสนาที่ดำเนินการอย่างถูกต้องครบถ้วนจะเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดพฤติกรรมที่ดีขึ้นกับ ผู้เรียน จนนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่เป็นสุขในครอบครัว อันจะส่งผลสู่ชุมชนและสังคมโดยรวม ซึ่งหมายถึง การจัดการศึกษาภาคีรัฐสามารถสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามแนวพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
- 2.3 เพื่อเสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามแนวพระพุทธศาสนา
- 3.2 ได้ทราบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
- 3.3 ได้แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเน้นการศึกษาทางเอกสาร และวิจัยภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเข้าร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลทางเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้ เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา หนังสือ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสาร

และเว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียน โรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองว้าวขอ จังหวัดอุดรธานี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ พระสงฆ์ ครู และนักเรียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ครู และนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองว้าวขอ จังหวัดอุดรธานี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา จำนวน 25 คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ ครู นักเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย 2 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิเคราะห์แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองว้าวขอ จังหวัดอุดรธานี การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด เป็นการกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัดจึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง 2. กำหนดแหล่งข้อมูล รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 28 รูป/คน 3. นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักรวมเป็นผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 28 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่ม หรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อย หรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วันที่ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์ ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อยซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลักบรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

5.1 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา โดยมีหลักการ คือ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม ตามกรอบหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา 2) การมีความรู้อันเป็นสากลในการจัดการปัญหาการแก้ปัญหาชีวิต 3) การมีสุขภาพกายที่ดี โดยอาศัยการออกกำลังกายและเล่นกีฬา 4) การมีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลก และ 5) การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

5.2 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองว้าวขอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า 1. สร้างการมีส่วนร่วมกับวัด และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอน 2. จัดให้มีการฝึกสมาธิอย่างง่าย และเหมาะสมกับเด็กในวัยประถมศึกษา 3. จัดอบรมบุคลากรที่รับผิดชอบทางด้านจริยศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และการจัดจริยศึกษา 4. จัดสภาพแวดล้อมเป็นรูปธรรมที่เป็นมงคลและดีงาม 5.

จัดให้มีห้องพระ หรือห้องจริยศึกษาสำหรับเยาวชนในการกราบไหว้บูชาประกอบ กิจกรรมทางศาสนา 6. จัดกิจกรรมส่งเสริมลักษณะนิสัยให้เป็นไปโดยต่อเนื่อง 7. จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สนับสนุนต่อการเรียนจริยธรรม คุณธรรม 8. จัดกระบวนการเรียนการสอน ให้เน้นภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ และมีการจัดทั้งในเวลา และนอกเวลาเรียน 9. พัฒนาศักยภาพทั้งผู้บริหาร ให้เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม 10. ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลทางจริยธรรมให้มีความ เหมาะสมสอดคล้องกับระบบการเรียนการสอน 11. พัฒนาครูให้มีความรู้ทางจริยธรรม วิธีการถ่ายทอดความรู้ และคุณลักษณะของความ เป็นครู 12. ส่งเสริมและประสานการร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และสื่อมวลชนในด้านการ เผยแพร่คุณธรรมจริยธรรม 13. ส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ครูอาจารย์ที่สอนจริยธรรมดีเด่น 14. นำเสนอข่าวอาชญากรรม หรือข่าวแปลก ๆ มาวิจารณ์ วิเคราะห์ประกอบ การสอน จริยธรรม 15. ส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักวิเคราะห์สภาพสังคมที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางจริยธรรม

5.3 แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) ครูผู้สอนจะเน้นหลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะมีการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในการสอนทุกวิชา ส่วนนักเรียนจะเน้น การปฏิบัติควบคู่กับการพัฒนาอย่างอื่น การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ และควรมีการจัดกิจกรรม เล่นเกมเกี่ยวกับธรรมะ 2) รูปแบบการปลูกฝังในสถาบันการศึกษา โดยเน้นการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และนักเรียนมีการปลูกฝังในสถาบันการศึกษา โดยเน้นการเรียน ร่วมทั้งการร่วมทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม 3) การที่นักเรียนจะเคารพ ไม่เคารพนั้น อยู่ที่ตัวครู คือ คุณงามความดีของบุคคลที่เป็นครู ซึ่งได้กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการกระทำความดี และนักเรียน จะเน้นการประยุกต์ใช้เป็น การแก้ไขปัญหาสังคมได้ในระยะยาว และสามารถปลูกฝังจิตสำนึกได้โดยการปลูกฝังจากโรงเรียน ต้องมีการสร้างแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีจากทั้งครอบครัว และโรงเรียน

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา โดยมีหลักการ คือ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม ตามกรอบหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา 2) การมีความรู้อันเป็นสากลในการจัดการปัญหาการแก้ปัญหาชีวิต 3) การมีสุขภาพกายที่ดี โดยอาศัยการออกกำลังกายและเล่นกีฬา 4) การมีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลก และ 5) การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิทย์ วชิรญาณ (น้อยศรี) (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ต่อการบริหารจัดการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ได้แก่ 1) ด้านการวางแผน ขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา ทั้งไม่สามารถกำหนดโครงสร้าง หลักสูตรได้ตามเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 2) ด้านการปฏิบัติ ไม่สามารถปฏิบัติตาม ขอบข่าย รูปแบบ รายวิชาในวิชาพระพุทธศาสนา ในสถานศึกษาได้ 3) ด้านการตรวจสอบสถานศึกษา ไม่ได้ให้ระเบียบการวัดผลประเมินผลขอสถานศึกษาแก่พระสอนศีลธรรม ทั้งไม่มีความรู้ความ

เข้าใจในการประเมินผลตามสภาพจริง 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข พระสอนศีลธรรม ไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา แนวทางการบริหารในสถานศึกษา รวมถึงการพัฒนา รายวิชา ในการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาในสถานศึกษาได้ ข้อเสนอแนะได้แก่ 1) ด้านการวางแผน ต้องมีการวางแผนการทำงานให้ พระสอนศีลธรรมอย่างเป็นระบบระเบียบ และต้องมีนโยบายในการหาพระที่มีความรู้ความสามารถเข้ามา ปฏิบัติงานเพื่อให้งานออกมาสมบูรณ์ที่สุด 2) ด้านการปฏิบัติ ควรศึกษารูปแบบ ขอบข่ายรายวิชา เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติตามการสอนหลักสูตรในการสอนได้ก่อนลงมือปฏิบัติ 3) ด้านการตรวจสอบ สถานศึกษาควรมีเจ้าหน้าที่วัดผลประเมินผลที่ชำนาญให้แก่พระสอนศีลธรรม และมีการ ประเมินผลอย่าง จริงจัง เพื่อจะได้ทราบถึง ความสำคัญของการเรียนว่าควรมีนาน้อย 4) ด้านการปรับปรุงแก้ไข ผู้บริหาร ควรจัดให้พระสอนศีลธรรมได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา แนวทางการบริหารในสถานศึกษา รวมถึงการพัฒนา รายวิชา ในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนามากขึ้น

6.2 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชิงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอนองว้าวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า 1. สร้างการมีส่วนร่วมกับวัด และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอน 2. จัดให้มีการฝึกสมาธิอย่างง่าย และเหมาะสมกับเด็กในวัยประถมศึกษา 3. จัดอบรมบุคลากรที่รับผิดชอบทางด้านจริยศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และการจัดจริยศึกษา 4. จัดสภาพแวดล้อมเป็นรูปธรรมที่เป็นมงคลและดีงาม 5. จัดให้มีห้องพระ หรือห้องจริยศึกษาสำหรับเยาวชนในการกราบไหว้บูชาประกอบ กิจกรรมทางศาสนา 6. จัดกิจกรรมส่งเสริมลักษณะนิสัยให้เป็นไปโดยต่อเนื่อง 7. จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สนับสนุน ต่อการเรียนจริยธรรม คุณธรรม 8. จัดกระบวนการเรียนการสอน ให้เน้นภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ และมีการจัดทั้งในเวลา และนอกเวลาเรียน 9. พัฒนาคู่มือทั้งผู้บริหาร ให้เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม 10. ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลทางจริยธรรมให้มีความ เหมาะสมสอดคล้องกับระบบการเรียนการสอน 11. พัฒนาครูให้มีความรู้ทางจริยธรรม วิธีการถ่ายทอดความรู้ และคุณลักษณะของความ เป็นครู 12. ส่งเสริมและประสานการร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และสื่อมวลชนในด้านการ เผยแพร่คุณธรรมจริยธรรม 13. ส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ครูอาจารย์ที่สอนจริยธรรมดีเด่น 14. นำเสนอข่าวอาชญากรรม หรือข่าวแปลก ๆ มาวิจารณ์ วิเคราะห์ประกอบ การสอน จริยธรรม 15. ส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักวิเคราะห์สภาพสังคมที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาดำรงค์ ปชโชตชโย (สัมพะวงศ์) (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ตามหลักพหุสูตร 5 ของผู้เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า 1. การเรียนรู้ตามหลักพหุสูตร 5 ของผู้เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ พหุสูตรตา ตั้งใจเรียน วจสา ปริจิตา ท่องจำจนคล่องปาก ธตา ทรงจำเนื้อหาที่เรียน มนสาอนุเปกขิตา ใส่ใจนึกคิดตรึกตรอง ทิฏฐิยา สุปฏิวิทธา เข้าใจเนื้อ หาบทเรียนที่นักเรียนเห็น ตามลำดับความสำคัญของ เรียนรู้ตามหลักพหุสูตร 5 2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ตามหลักพหุสูตร 5 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้เรียนที่มีสถานภาพ อายุ และชั้นเรียนผู้เรียนมีความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ตามหลักพหุสูตร 5 ไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการเรียนรู้ตามหลักพหุสูตร 5 ของผู้เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี มีดังนี้

3.1 ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ควรมีกัลยาณมิตรกับนักเรียนทุกรูป และมีเทคนิคการเรียน

สอนหลักไวยากรณ์บาลี เพื่อให้นักเรียนเข้าใจหลักไวยากรณ์ภาษาบาลีให้มาก 3.2 นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ต้องทำความเข้าใจหลักไวยากรณ์บาลี โดยใช้การเรียนรู้ตามหลักพหุสูตร 5 เพื่อให้การเรียนรู้ประสบ ผลสำเร็จในการเรียนบาลี

6.3 แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชียงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) ครูผู้สอนจะเน้นหลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะมีการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในการสอนทุกวิชา ส่วนนักเรียนจะเน้น การปฏิบัติควบคู่กับการพัฒนาอย่างอื่น การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ และควรมีการจัดกิจกรรม เล่นเกมเกี่ยวกับธรรมะ 2) รูปแบบการปลูกฝังในสถาบันการศึกษา โดยเน้นการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และนักเรียนมีการปลูกฝังในสถาบันการศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้ ร่วมทั้งการร่วมทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม 3) การที่นักเรียนจะเคารพ ไม่เคารพนั้น อยู่ที่ตัวครู คือ คุณงามความดีของบุคคลที่เป็นครู ซึ่งได้กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการกระทำความดี และนักเรียน จะเน้นการประยุกต์ใช้เป็น การแก้ไขปัญหาสังคมได้ในระยะยาว และสามารถปลูกฝังจิตสำนึกได้โดยการปลูกฝังจากโรงเรียน ต้องมีการสร้างแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีจากทั้งครอบครัวและโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชัยพร ชยเสโน (โพธิ์อัม) (2565) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามหลัก “บวร” ของ โรงเรียนบ้านแครายเกษตรพันธุ์พิทยาคาร ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนต่อการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมพบว่ามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ ด้านขั้นเตรียมการ ด้านขั้นดำเนินการ และด้านขั้นการติดตามประเมินผล ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนต่อปัญหาการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธในภาพรวมพบว่ามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ ด้านปัญหาขั้นเตรียมการ ด้านปัญหาขั้นดำเนินการ และด้านปัญหาขั้นการติดตามประเมินผล 2. กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพื่อพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย (1) ขั้นเตรียมการ ได้เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมวางแผน กำหนดแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ (2) ขั้นดำเนินการ ในภาพรวมทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการ ด้วยความความซื่อสัตย์จริงใจตั้งใจในการทำโครงการอย่างต่อเนื่อง (2) ขั้นการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ พบว่า มีการมีส่วนร่วมติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นประจำทั้งภาคการศึกษาและประจำปี รวมทั้งมีส่วนร่วมเผยแพร่ผลการดำเนินการ ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบ 3. ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพื่อพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย (1) ขั้นเตรียมการ พบว่าประเด็นหลักคือ ผู้ปกครองนักเรียนไม่มีเวลามาร่วมประชุมวางแผน เพราะส่วนมากจะมีอาชีพทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีเวลาว่างตอนเย็นและวันหยุดเสาร์วันอาทิตย์ แต่เป็นเวลาที่โรงเรียนเลิกเรียนไปแล้ว (2) ขั้นดำเนินการ พบว่าเป็นผลต่อเนื่องมาจากปัญหาขั้นเตรียมการ ที่ดูเหมือนว่าชุมชนมีส่วนร่วมการสนับสนุนโครงการไม่มากพอ ทำให้ขาดองค์ประกอบบางส่วนในการขับเคลื่อน (3) ขั้นการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ คือ การที่ชุมชนและวัดยังมีส่วนร่วมกับโรงเรียนน้อยเกินไปในการดำเนินการตั้งแต่การควบคุม กำกับ ติดตาม และการประเมินผลการ

ดำเนิน 4. แนวทางที่เหมาะสมในกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เพื่อพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย (1) ขั้นเตรียมการ คือ การมีส่วนร่วมวางรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจการพัฒนาโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เรียกว่า “บวร” (2) ขั้นตอนดำเนินการ คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชน วัด และโรงเรียนมีบทบาทร่วมกันในการระดมทรัพยากร สรรหาบุคลากรที่มีความรู้เข้ามาขับเคลื่อนเพื่อจัดการเรียนการสอนในโครงการด้วยกัน (3) ขั้นการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ คือ การมีส่วนร่วมวางรูปแบบ โดยมีการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อแก้ปัญหาและนำผลมาปรับปรุงเพื่อพัฒนาต่อไป

7. องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยพบว่าแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนนิคมสร้างตนเองเชิงพิณ 1 ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ 1) ครูผู้สอนจะเน้นหลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะมีการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในการสอนทุกวิชา ส่วนนักเรียนจะเน้น การปฏิบัติควบคู่กับการพัฒนาอย่างอื่น การแสดงออกทางกาย วาจาใจ และควรมีการจัดกิจกรรม เล่นเกมเกี่ยวกับธรรมะ 2) รูปแบบการปลูกฝังในสถาบันการศึกษา โดยเน้นการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และนักเรียนมีการปลูกฝังในสถาบันการศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้ รวมทั้งการร่วมทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม 3) การที่นักเรียนจะเคารพ ไม่เคารพนั้น อยู่ที่ตัวครู คือ คุณงามความดีของบุคคลที่เป็นครู ซึ่งได้กระทำไปด้วยความสำนึกในจิตใจ โดยมีเป้าหมายว่าเป็นการกระทำความดี และนักเรียน จะเน้นการประยุกต์ใช้เป็นการแก้ไขปัญหาสังคมได้ในระยะยาว และสามารถปลูกฝังจิตสำนึกได้โดยการปลูกฝังจากโรงเรียน ต้องมีการสร้างแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีจากทั้งครอบครัว และโรงเรียน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 ควรมีการเน้นหลักการการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ของครู และนักเรียน ด้วยการเรียนรู้หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่มีความจำเป็นตั้งแต่ระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูง เพื่อที่จะเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้ครู เพื่อที่จะเป็นการสอน ที่มีการสอดแทรก เชื่อมโยงของหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา กับหลักสูตร เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ กับเด็กนักเรียนได้อย่างดี

8.1.2 ควรมีการเน้นหลักการการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ของครู และนักเรียน ตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นกิจกรรม การเข้าค่ายธรรมะ ที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ยุคปัจจุบัน และสามารถทำให้ครู และนักเรียน ได้นำหลักนี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 ศึกษารูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ที่ประสบความสำเร็จจากโรงเรียนวิถีพุทธหลายแห่ง เพื่อที่จะบูรณาการการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายสำหรับนักเรียน

8.2.2 มีการปรับปรุง รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียนตามแนวทางพระพุทธศาสนา จากการวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอน เพื่อที่จะปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับเด็กนักเรียนในแต่ละชั้นปี เพื่อการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างกัน และกิจกรรมที่แตกต่างกัน

8.2.3 มีการศึกษาจากแหล่งหลากหลายที่ใกล้เคียงกัน เกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับการนำมาใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมครูกับนักเรียนในพื้นที่

8.2.4 มีการพัฒนาคุณภาพการสอนของครูเป็นประจำ เพื่อที่จะเป็นการตอบสนองความต้องการของการเปลี่ยนแปลงยุคสมัย เพื่อที่จะได้เป็นการสอนที่เข้ากับสังคมปัจจุบันมาก เช่น การใช้สื่อที่ทันสมัย การผลิตสื่อที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ การบูรณาการ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้เข้ากับยุคสมัย เป็นต้น

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 ควรมีการศึกษา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม แต่ละด้านของการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนทุกกลุ่ม

8.3.2 ควรมีการศึกษา รูปแบบการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้เด็กสามารถมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถอธิบาย และกระทำตามกรอบของคุณธรรมจริยธรรม ได้

8.3.3 ควรมีการศึกษา การผลิตสื่อ คุณธรรมจริยธรรม เพื่อที่จะเป็นการสร้างสื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาประชาชนทุกกลุ่มในการสร้างความเข้าใจ คุณธรรมจริยธรรม และสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่โดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่

8.3.4 ควรมีการออกแบบกิจกรรม คุณธรรมจริยธรรม เพื่อที่จะเป็นการพัฒนากิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับ เด็กนักเรียนแต่ละชั้นปี เพื่อที่จะได้ใช้กิจกรรมนั้นในการทดลองกับเด็กนักเรียนเพื่อปรับปรุงพัฒนากิจกรรมที่ดีมากขึ้น

8.3.5 ควรศึกษารูปแบบการสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างการเรียนรู้ของประชาชนหลายกลุ่ม ที่มีการเรียนรู้และเข้าใจง่าย และสามารถต่อยอดในการผลิตสื่อสมัยใหม่ในการสอน และเผยแพร่พระพุทธศาสนาในเวลาเดียวกัน

9. เอกสารอ้างอิง

- พระมหาชัยพร ชยเสโน (โพธิ์อัม). (2565). การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามหลัก “บวร” ของโรงเรียนบ้านแครายเกษตรพันธุ์พิทยาคาร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาดำรงค์ ปชโชตชโย (สัมพะวงศ์). (2562). การเรียนรู้ตามหลักพุทธ 5 ของผู้เรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิทยา วชิรญาโณ (น้อยศรี). (2561). การบริหารจัดการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอบัณฑล จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ). (2552). **การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). **ปัญหาคุณธรรมด้านสภาพแวดล้อมนักเรียน/นักศึกษา ผู้บริหาร/ครู/อาจารย์ผู้ปกครอง**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2558). **วิเคราะห์เด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บากกอกบล็อก.

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จล่วงไปด้วยดี ด้วยความเอาใจใส่ในงานการให้คำปรึกษาและมีเมตตาของ ผศ.ดร.สมเดช นามเกตุ ประธานที่ปรึกษา และ พระมหาประทีป อภิวิฑฒโน, ผศ.ดร. อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้สมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย